

BİTKİSEL YAĞLARDA TAĞŞIŞ BELİRLEME METOTLARI: FOURIER DÖNÜŞÜMLÜ KIZILÖTESİ (FTIR) SPEKTROSKOPİSİ

N. Cihat İÇYER^{1*}, M. Zeki DURAK²

¹Muř Alparslan Üniversitesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Gıda Mühendisliği Bölümü, Muş, Türkiye

²Yıldız Teknik Üniversitesi, Kimya Metalürji Fakültesi, Gıda Mühendisliği Bölümü, İstanbul, Türkiye

MAKALE BİLGİSİ

Geliş tarihi: 28 Ocak 2020
Düzeltilme tarihi: 2 Şubat 2020
Kabul tarihi: 5 Mart 2020

Anahtar Kelimeler:

FTIR, bitkisel yağlar, tağşış, zeytinyağı, etik

ÖZET

Bazı bitkisel yağlar, biyoyararlılığı oldukça yüksek olmasından dolayı beslenmemizde oldukça önemli yeri olan ve sıklıkla tüketilen gıda maddeleridir. Zeytinyağı veya butik yağlar gibi ekonomik olarak kıymetli bitkisel yağlara ucuz yağların karıştırılması suretiyle yapılan tağşışlere günümüzde sıklıkla rastlanılmaktadır. Bu karışım yağlar sağlık açısından riskler oluşturabileceği gibi, haksız rekabet ortamı meydana getirmekte, yağın kalitesini düşürmekte ve tüketici haklarını ihlal etmektedir. Günümüzde tağşış yapılan yağların tespitinde birçok teknik başarı ile uygulanmasına rağmen analiz süresinin fazlalığı, kimyasal-sarf gereksinimi, maliyet gibi hususlar daha pratik, hızlı ve ucuz tekniklerin geliştirilmesini gerekli kılmıştır. Bu tekniklerden birisi de Fourier Dönüşümlü Kızılötesi (FTIR) olarak bilinen spektroskopik yöntemdir. Son zamanlarda bu teknik ile bitkisel yağlarda yapılan tağşışler belli dalga aralıklarında belirlenen parmak izi bölgeleri incelenerek tespit edilmektedir. Literatür çalışmaları incelendiğinde farklı bitkisel yağların farklı oranlarda karıştırılarak farklı algoritmalar eşliğinde analiz edildiği birçok çalışmaya rastlanılmaktadır. Bu derlemenin amacı; bitkisel yağlarda yapılan tağşışlerin FTIR tekniği ile analizinde son zamanlarda yapılan çalışmaların incelenmesi ve bu tekniğin güvenilirliğinin güncel verilere göre değerlendirilmesidir. Sonuç olarak FTIR tekniğinin bitkisel yağlarda tağşışlerin belirlenmesinde hızlı, pratik ve düşük maliyetli avantajlarının yanında yüksek bir ölçüm hassasiyetine sahip olduğu da anlaşılmaktadır.

ABSTRACT

Vegetable oils are food items that have a very important place in our diet because of their high bioavailability. Unfortunately, adulterations made by mixing economically valuable vegetable oils with relatively cheap oils are frequently encountered today. These mixed oils can create health risks, create an unfair competition environment, reduce the quality of the oil and cause unethical situations. Although many techniques have been successfully applied in the detection of adulterated oils today, issues such as excessive analysis time, chemical-consumable requirement, and cost have made it necessary to develop more practical, fast and cheap techniques. One of these techniques is the spectroscopic method known as Fourier Transform Infra-red (FTIR). Recently, with this technique, adulterations made in vegetable oils can be detected by examining fingerprint areas determined in certain wave intervals. When the literature studies are examined, many studies are encountered in which different vegetable oils are mixed at different rates and

Keywords:

FTIR, vegetable oils, adulteration, olive oil, ethic

*Sorumlu yazar: N.Cihat İÇYER, E-mail: n.icyer@alparslan.edu.tr Doi:

analyzed with different algorithms. The aim of this review is to examine the recent studies in the analysis of adulterations made in vegetable oils with FTIR technique and to evaluate the reliability of this technique according to current data. As a result, it is understood that FTIR technique has fast, practical and low cost in the advantages in determining adulterations in vegetable oils, as well as high measurement accuracy

1. Giriş

Özellikle son 30–50 yıldan beri teknolojik gelişmelerin zirvesini yaşadığımız günümüzde gıda endüstrisinde üretim koşullarının iyileştirilmesi, işleme, optimizasyon, depolama, lojistik, enerji tasarrufu, atık yönetimi gibi birçok konuda büyük adımlar atılmıştır. Bu sürecin bir sonucu olarak gıda bileşenlerinin tanımlanması, karakterizasyonu, etkileşimleri, biyoyararlılıkları gibi konularda da bilgi seviyesi gün be gün artmaktadır. Söz konusu teknolojik gelişmeler gıdaların analiz tekniklerinin de gelişmesine, çeşitlenmesine yol açmaktadır. Günümüzde bir analiz tekniği ile belirlenen veri başka bir analiz tekniği ile doğrulanabilmekte ve daha hassas ölçümler yapılabilir. Teknolojik gelişmenin her disiplininde olduğu gibi gıda alanında da kötüye kullanımı maalesef kaçınılmaz bir durumdur. Gıda teknolojisi için teknolojik gelişmenin bir yansıması olarak örneğin şeker profili, büyük ölçüde taklit edilmiş pekmez, bal üretimi, yağ asidi profili benzeştirilmiş yağ karışımları gibi tağşişlerin temel gıda analizleri ile tespit edilmesi artık mümkün olmamaktadır. Yakın geçmişe kadar yemeklik yağların saflığı ve/veya kalitesi genellikle serbest yağ asitliği, özgül ağırlık, erime noktası, sabunlaşma sayısı, iyot sayısı, kırılma indisi vb. analizlerle genel olarak tespit edilebiliyorken, günümüzde çeşitli kromatografik, spektrofotometrik teknikler kullanılarak daha ayrıntılı bir şekilde tespit edilmeye çalışılmaktadır. Bu analiz teknikleri ise genellikle maliyetli, zaman

alıcı, birkaç aşamalı, ayrıntılı numune hazırlama gerektiren zorlu tekniklerdir. Geleneksel analiz teknikleri yerine yeni, hızlı ve hassas yöntemlerin geliştirilmesi için yoğun miktarda artan bir beklenti söz konusudur (Elzey, Pollard, & Fakayode, 2016; Gromadzka & Wardencki, 2011; Gurdeniz & Ozen, 2009; Ierna, Ardenne, Euren, Arci, & Uiz, 2005; Teresa, Koidis, Jim, & Gonz, 2017; Yadav, 2018).

Tağşiş; Türk Dil Kurumu'na göre bir şeyin içine başka bir madde karıştırma, katıştırma anlamında kullanılan bir kelimedir. Güvenli gıda kavramı için en büyük tehdit tağşiştir. Tağşiş, sağlık açısından bir zararı olmasa dahi, haksız rekabet, düşük kaliteli bir gıda maddesini yüksek kaliteli gibi göstermesi gibi aldatıcı bir rol oynamaktadır. Sağlık açısından zararlı bir tağşişin ise daha kötü sonuçları olabilmektedir. Özellikle bebekleri, küçük çocukları, yaşlıları ve hastaları olumsuz etkileyen, yetersiz beslenme döngüsü oluşturarak bütün insanlığı ve nesilleri etkileyen oldukça önemli bir etik boyutu söz konusudur (Jiménez-sotelo et al., 2016; Ozulku, Yildirim, Toker, Karasu, & Durak, 2017).

2. Bitkisel yağlar ve tağşiş

Bitkisel yağlar pişirme, kızartma, salata sosu gibi kullanımının yanında birçok gıda ürününün formülasyonunda yer almaktadır. Ayrıca, dünyada yaygın olarak kullanılan yüksek doymamış yağ içeriği ile genellikle sağlıklı beslenmenin önemli bir bileşeni olarak kabul edilirler. Beslenme açısından

da oldukça önemli olan bitkisel yağların saflıkları geçmişten günümüze bir endişe kaynağıdır. Yüksek fiyata sahip bitkisel yağlara olan talebin karşılanabilmesi için düşük fiyatlı yağların karıştırılması yoluyla tağış yapılması önemli bir sorundur. Bu durum sağlıksız koşullarda üretilen ya da tüketime uygun olmayan bitkisel yağların karıştırılması ile tüketicilerin sağlığını olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Gromadzka & Wardencki, 2011; Yadav, 2018).

Kıymetli bitkisel yağların en yayını olan zeytinyağı, genel olarak zeytinin kırılıp, yoğrulup, preslenmesi ile elde edilen ve ileri teknolojik işlemlerden geçirilmeden, doğal haliyle tketelebilen bir yağdır ve Akdeniz lkelerinde yaygın olmak kaydıyla dünyada önemli yağ kaynaklarından birisidir. Duyusal kalitesinin ve biyoyararlılığının yüksek olması nedeniyle sızma zeytinyağı genellikle daha ucuz yağlarla karıştırılmaktadır. Zeytinyağının karıştırılması üreticiler için haksız rekabet ve tüketiciler için ise sağlık ve ekonomik anlamında olumsuzluklar oluşturmaktadır. Natürel sızma zeytinyağının yüksek fiyatı nedeniyle benzer yağ asidi ve sterol profillerine sahip yağlarla karıştırılması oldukça yaygın karşılaşılan bir hiledir. Sızma zeytinyağında yapılan tağışışlerde yaygın olarak düşük kaliteli zeytinyağı (rafine veya prina zeytinyağı), kanola, mısır, fıstık, pamuk, ayçiçeği, soya fasulyesi, haşhaş vb. yağlar karıştırılmaktadır. Yüksek kazancı ve tağışışı tespit etmedeki potansiyel zorluk, endüstride tağışışı yaygınlaştırmıştır (Callao & Ruisnchez, 2018; Gurdeniz & Ozen, 2009; Pan, Sun, Zhou, & Chen, 2018; Vanstone, Moore, Martos, & Neethirajan, 2018; Yadav, 2018). Benzer Şekilde lkemizde tüketime oldukça fazla olan ayçiçeği yağında da düşük kalitede, ucuz yağların karıştırılması yoluyla tağışış

yapıldığına rastlanılabilmektedir. Ayrıca daha önce kullanılmış ve geri dönüştürülmüş kızartmalık yağların ayçiçeği gibi diğer yağlar ile karıştırılarak tekrar kullanılması yoluyla yapılan tağışışlere de sıklıkla rastlanılmaktadır. Geri dönüştürülen bu yağların tüketime durumunda kandaki protein ve al-bmin seviyelerinin azalması, glikoz, kreatin ve kolesterol seviyelerinin arttığı raporlanmıştır. Ayrıca bu tür yağların tüketime-nin hipertansiyon ve çeşitli kanserojenik vakalar ile ilişkili olduğu vurgulanmaktadır (Kou, Li, Liu, Zhang, & Yu, 2018; Lim, Sokhini, Mutalib, Khaza, & Kiat, 2018; Perumalla Venkata & Subramanyam, 2016). Hindistan cevizi yağı, incir çekirdeği yağı, nar çekirdeği yağı, badem yağı, erek otu yağı, ceviz yağı, üzüm çekirdeği yağı, kayısı çekirdeği yağı, susam yağı gibi butik yağlar olarak ifade edilmektedir. Bu kıymetli yağlara da düşük kaliteli, ucuz yağlar karıştırılarak tağışış yapılabilen ve bu karışımlar insanlarda alerjik vakalara da neden olabilmektedir (Elzey et al., 2016; Ozulku et al., 2017).

3. FTIR spektroskopisi

FTIR spektroskopisi, organik ve inorganik bileşenlerin karakterize edilmesinde kullanılan yöntemlerden birisidir ve bu spektroskopi ile tağışış analizleri için ATR (Attenuated Total Reflectance) tekniği kullanılmaktadır. Bu yöntem ile elde edilen spektrumlar, orta kızılötesi bölgedeki (4000 ila 400 cm^{-1}) moleküler bağların titreşimlerini (dalga sayısı) içerir. Bu titreşimler ile oluşan frekanslara karşılık gelen absorpsiyon pikleri ile gıda bileşeninin parmak izi bölgesi belirlenir. Her bileşenin kendine has parmak izi bölgesi bulunduğundan farklı molekül bağına sahip numuneler farklı titreşim frekansları ile tespit edilebilir

(Çağlar, Demirci, Şahiner, Çakır, & Çağlar, 2019; Cirak, Icyer, & Durak, 2018; Tuba & Kuleasan Hakan, 2014). Orta kızılötesi bölgeden alınan spektrum bantları numunedeki moleküllerin kimyasal bağ yapısı ve mevcut fonksiyonel grupları ile ilişkilendirilmekte-

dir. Fonksiyonel gruplara göre bağ yapılarının parmak izi bölgeleri Tablo 1’de sıralanmıştır.

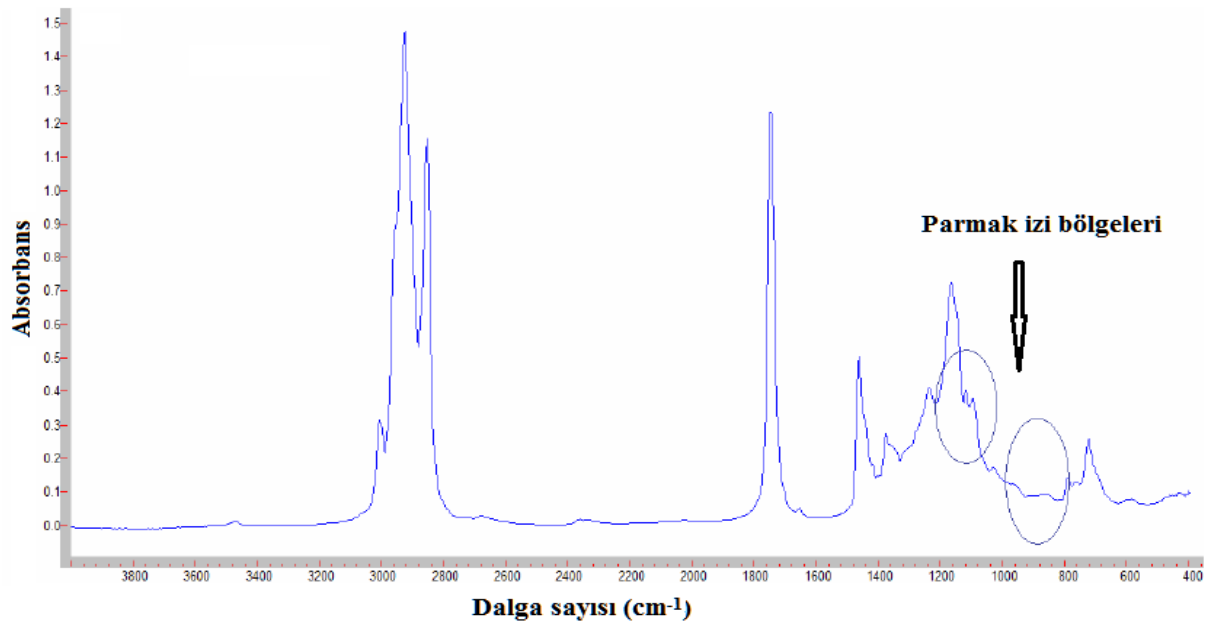
FTIR tekniği ile yağlarda yapılan tağışışlerin tespiti analizlerinde genellikle örnek yağlar belli oranlarda karıştırılarak spektrumlarındaki değişiklikler takip edilir.

Tablo 1. Fonksiyonel gruplara göre bağ yapılarının dalga sayısı aralığı (Settle, 1998)

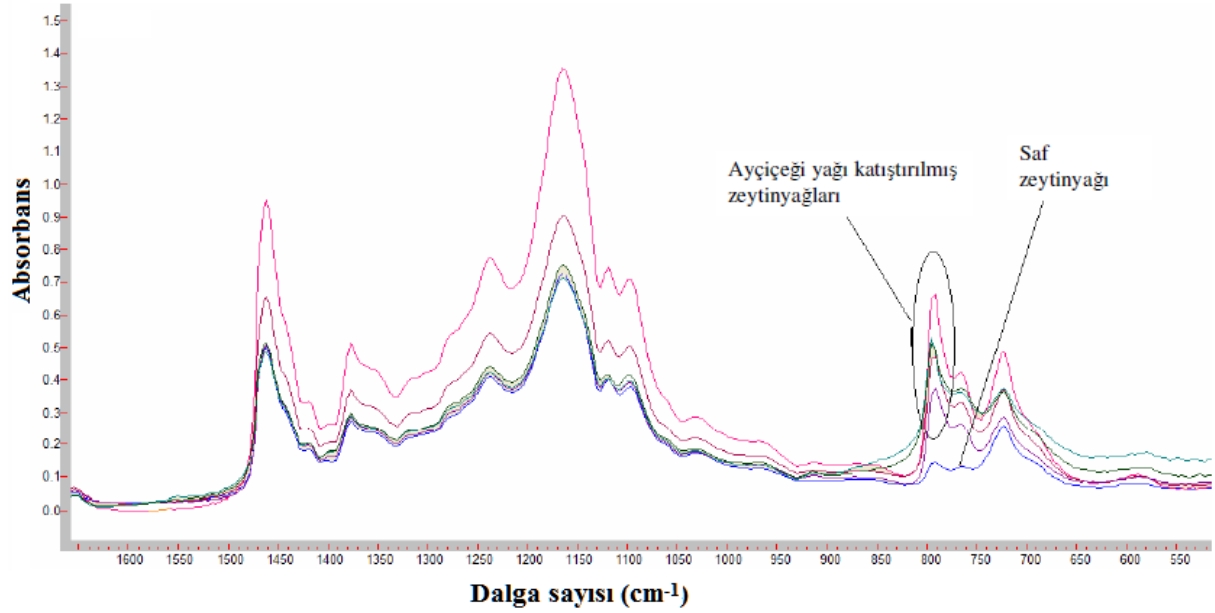
Bağ yapıları	Dalga sayısı aralığı
C–H, N–H, O–H ya da S–H	4000 – 2500 cm ⁻¹
O–H ve N–H	3700 – 2500 cm ⁻¹
C–H	3300 – 2800 cm ⁻¹
C–H aldehit formu	2900 – 2700 cm ⁻¹
C≡C, C≡N ve C=C=C	2700 – 1850 cm ⁻¹
C=C, C=N ve C=O	1950 – 1450 cm ⁻¹

Yağ içeren tohum ya da meyvenin çeşidine, türüne, maruz kaldığı işleme şartlarına, üretildiği coğrafyaya vs bağlı olarak spektrumdan takip edilen parmak izi bölgelerindeki farklılıklar dikkate alınarak sınıflandırma yapılır. Genellikle Temel Bileşen Analizi

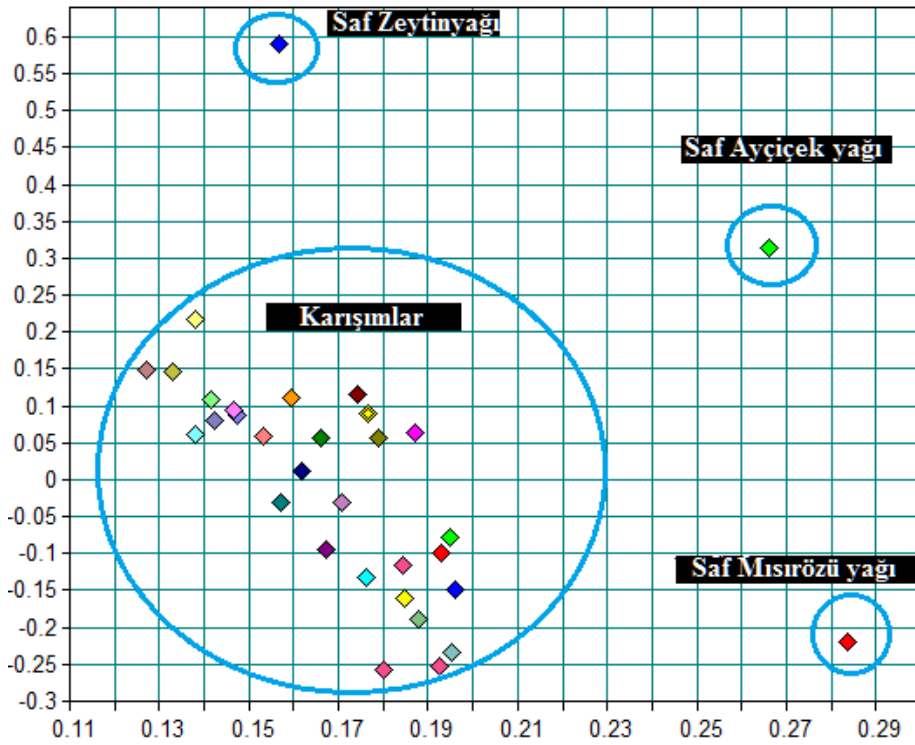
olarak bilinen (PCA- Principal component analysis) analizi gerçekleştirilir ve parmak izi bölgesinde kontrol yağ örneğine göre spektrumundaki farklılıklar dikkate alınarak yağda yapılan tağışış oranı sınıflandırılarak belirlenebilir (Şekil 1, 2, 3).

Şekil 1. Saf zeytinyağına ait örnek bir FTIR spektrumu ve parmak izi bölgesi (Taş, 2008)

şekil 2. Saf zeytinyağına belli oranlarda karıştırılmış Ayçiçek yağına ait örnek bir FTIR spektrumu ve parmak izi bölgesi (Taş, 2008)

şekil 3. Saf zeytinyağına belli oranlarda karıştırılmış saf Ayçiçek ve saf Mısırozü yağlarına ait PCA analizi

4. Yağlardaki Tağışışın Tespiti için Kullanılan Yöntemler

Bitkisel yağlarda tağışışın belirlenmesinde ağırlıklı olarak HPLC (yüksek performanslı

sıvı kromatografisi), GC–MS (gaz kromatografisi–ktle spektrometrisi), ICP–OES (endüktif olarak eşleşmiş plazma optik

emiyon spektroskopisi) metotları kullanılarak analizler gerçekleştirilmektedir. Bu analiz tekniklerinin yanında Lazer kaynaklı floresan, Raman spektroskopisi, FTIR spektroskopisi, IMS (iyon hareketlilik spektrometresi) gibi analiz metotları da uygulanmaktadır. Bu teknikler arasında HPLC, ICP–OES ve Raman teknikleri yağ tağşişi durumunda yağların sınıflandırılması işlemleri için en etkili tekniklerdir. Söz konusu tüm teknikler numune hazırlama süreci, maliyet ve zaman gerektiren zahmetli analiz teknikleri olarak görölmektedir. Raman tekniği numune hazırlama süreci ve analiz süresi bakımından FTIR tekniği ile benzerlik gösterse de özellikle maliyet bakımından FTIR tekniğinden ayrılmaktadır. FTIR tekniği veri tabanının Raman'a göre daha kapsamlı olması da kullanımını yaygınlaştırmaktadır. Ayrıca, C–O ve O–H bağlarının varlığı FTIR spektrumunda güçlü emilim gösterirken, C=C bağlarının varlığı Raman spektrumunda daha güçlü Raman saçılımına sahiptir. Bu nedenle, FTIR ve Raman spektroskopisinin birlikte kullanımı ile numune hakkında detaylı bilgi sahibi olunabilir. FTIR spektroskopisinin en önemli dezavantajı suyun kızılötesi dalga boyunda başta protein amid I bantları olmak üzere bazı bantları maskeleymesi ve piklerin çakışmasıdır (Filoda, Fetter, Fornasier, Cassia, & Schneider, 2018; Ierna et al., 2005; Ozulku et al., 2017; Xu, Hassan, Kutsanedzie, Li, & Chen, 2018; Yadav, 2018; H. Yang, Irudayaraj, & Paradkar, 2005).

5. Güncel Literatür alışmaları

Xu et al. (2018) yaptıkları çalışmada sızma zeytinyağına belli oranlarda karıştırlan fıstık ve kanola yağı FTIR spektrometresi ile analiz edilmiş ve özellikle ikinci türev spektrumlardaki parmak izi bölgelerinde

belirgin ayrımlar görmüşlerdir. Yağ karışımlarının tespitinde uygulanan HPLC, GC/MS ve ICP–OES gibi geleneksel tekniklerin FTIR spektrometresi ile karşılaştırıldığı verilerin de paylaşıldığı çalışmada söz konusu geleneksel tekniklerin yağ tağşişinin tespitinde oldukça etkili olmalarına rağmen zaman alıcı ve maliyetli oldukları vurgulanmıştır. FTIR spektroskopi tekniğinin, kemometrik algoritmalarla birleştirildiğinde karışımların saptanması için güçlü bir yöntem olarak kullanılabileceğini raporlamışlardır. FTIR spektroskopi tekniği, kullanılan algoritmaların çeşitlenmesi ve bu algoritmaların geliştirilmesi ile yağlarda yapılan tağşişlerin tespitinde yüksek potansiyele sahiptir (Xu et al., 2018).

Pan et al. (2018) yaptığı çalışmada soya, ayçiçek, fıstık, mısır, kanola yağları %5–45 aralığında zeytinyağına karıştırlımış ve elde taşınabilen FTIR spektrometresi kullanılarak sınıflandırma işlemi gerçekleştirilmiştir. Farklı parmak izi bölgelerinde gerçekleştirilen analiz sonucunda portatif FTIR spektrometresinin hassasiyetinin açık ve dalgalanan atmosferik ortamlar gibi çeşitli faktörlerden dolayı sınırlı kaldığı belirtilmiştir. Bitkisel yağ numunelerinin bu teknik ile herhangi bir ön işlem yapılmadan doğrudan ölçölüyor olması zeytinyağı ile karışan bitkisel yağların soğurma sinyallerinin örtüşmesini kaçınılmaz kıldığı vurgulanmıştır. Çalışma sonucunda % 5–10 oranındaki karışımların FTIR spektrometresi ile sınıflandırılabildeği belirtilmiştir (Pan et al., 2018).

Filoda et al. (2018) yaptığı çalışmada soya, ayçiçek, mısır, kanola yağları % 1–80 aralığındaki oranlarda zeytinyağı ile karıştırlımış ve 18:1, 18:2, 18:3 yağ asitleri geleneksel GS–MS ile analiz edilerek FTIR spektrometresi ile karşılaştırılmıştır. Yağların yağ asidi profilinin kalibrasyon modelleri oluşturarak GC–MS ile yapılan analizler ile

FTIR spektrometresi ile elde edilen sınıflandırma sonucu elde edilen data arasında anlamlı bir farkın olmadığı raporlanmıştır. FTIR tekniğinin yüksek bir tekrarlanabilirliğe sahip olması ile zeytinyağının saflığının değerlendirmesi için solvent kullanmadan, zaman ve tasarruf açısından oldukça uygun bir alternatif sunduğu belirtilmiştir (Filoda et al., 2018).

Lim et al. (2018) FTIR tekniği ile palm olein yağına geri dönüştürülmüş kızartma yağı karıştırılması durumunun tespiti üzerine çalışmışlardır. Geri dönüştürülmüş kızartma yağları ile palm olein yağı % 1–50 oranlarında karıştırılmış ve yağ asidi profili analizi ile birlikte FTIR analizi yapılmıştır. Çalışma sonucunda raporlanmıştır ki, FTIR spektral analizi için, palm olein yağı ve geri dönüştürülmüş kızartma yağı arasındaki spektral bölgelerde belirgin farklılıklar ve karakteristik bantlarda anormallikler gözlenmiştir. Palm olein yağından geri dönüştürülmüş kızartma yağının sınıflandırılmasında kombine tekniklerin prensiplerinin iyileştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Lim et al., 2018).

Arslan et al. (2019) ayçiçeği, fındık, soya, üzüm yağları % 0–50 aralığındaki oranlarda siyah kimyon yağı ile karıştırılmış ve FTIR spektrometresi ve eşzamanlı floresan spektrometresi ile analizler gerçekleştirilmiştir. Çeşitli kemometrik modellerin kullanıldığı çalışmada iki yöntemin karşılaştırılmış ve floresan spektrometresinin FTIR spektrometresine göre yağ karışımlarının ayrıştırılmasında daha etkili olduğu raporlanmıştır (Arslan et al., 2019).

Rodriguez et al. (2019) yaptığı çalışmada chia ve susam yağlarına mısır, fıstık, soya, ayçiçek yağları arasında % 1–2–5–10 oranlarında karışımlar oluşturulmuş ve FTIR ile sınıflandırma analizi yapılmıştır. Farklı ke-

metrik modellerin karşılaştırıldığı çalışmada % 1 ile % 5 arasında kabul edilebilir düzeyde tahmin hataları olan chia, susam ve diğer bitkisel yağlarla olan karışım oranlarının saptanmasında başarılı olduğu vurgulanmıştır (Rodríguez, Gagneten, Farroni, Percibaldi, & Buera, 2019).

Kou et al. (2018) yaptıkları bir çalışmada 31 adet bitkisel yağ kullanılmış kızartma yağı karıştırılmasının tespitine yönelik FTIR spektrometresi ile analiz yapılmıştır. % 1.5 oranına kadar kullanılmış kızartma yağı ilavesinin tespit edilen parmak izi bölgesinde tespit edilebildiği raporlanmıştır. FTIR tekniğinin kemometrik analizle birleştiğinde yemeklik yağ karışımını tespit etmek için yararlı bir yöntem olduğu vurgulanmıştır (Kou et al., 2018).

Arslan et al. (2018) yaptıkları bir çalışmada saf soğuk pres buğday yağının ayçiçeği ve soya yağı ile % 5–50 oranlarında karıştırılarak toplam 36 numunenin FTIR spektrometresi ile analizi yapılmıştır. Farklı kemometrik modellerin kullanıldığı çalışmada %1'in altındaki yağ karışımlarının FTIR spektrometresi ile belirlenebildiği ve bu tekniğin kimyasal ve zaman alıcı tekniklerin dezavantajlarının çoğunun üstesinden geldiği belirtilmiştir (Arslan & Ça, 2018).

Jimenes–Sotelo et al. (2016) tüketimi durumunda nutrasötik (fizyolojik faydaları olan) etkileri olan ve kozmetik sektöründe de kullanılan avokado yağına maliyeti azaltmak amacıyla belli oranlarda karıştırılan soya fasulyesi yağı ve ayçiçek yağının kemometrik olarak tespiti için FTIR spektroskopisi kullanmışlardır. Avokado yağına % 2–50 aralığında belli oranlarda karıştırılan bu iki yağ, FTIR spektroskopisi ile analiz edilmiş ve avokado yağının kalitatif ve kantitatif analizi için doğru ve güvenilir bir teknik olabileceğini göstermişlerdir (Jiménez-sotelo et al., 2016).

Neem yağı, Hint alt kıtasına endemik olan ve tropik bölgelerde yetişen neem meyvelerinden elde edilen ve Hindistan bölgesinde ilaç ve kozmetik sektöründe kullanılan neem yağı (*Azadirachta indica*) kıymetli bir bitkisel yağıdır. Keten tohumu yağı ise keten bitkisinin tohumlarından (*Linum usitatissimum*) elde edilir ve yüksek konsantrasyonda omega-3 ve omega-6 yağ asitleri içerir. Keten tohumu yağı, yüksek kolesterol, kalp hastalığı ve kabızlık gibi çeşitli rahatsızlıkların tedavisinde de kullanılmaktadır. Brianda ve ark. yaptığı çalışmada neem yağı ve keten yağına bitkisel yağlar ve sızma zeytin yağını % 1-90 aralığında aralığında ayrı ayrı karıştırmıştır ve FTIR spektroskopisi ve çok değişkenli PLS regresyon analizi ile iki doğal yağın (neem yağı ve keten tohumu yağı) % bileşiminin hızlı ve doğru bir şekilde belirlenmesini sağlamıştır. Yapılan alışmada FTIR spektroskopisinin hızlı, düşük maliyetli ve doğru bir analitik yöntem olduğu vurgulanmıştır (Elzey et al., 2016).

Teresa et al. (2017) farklı bölgelerden temin edilmiş ve farklı özelliklere sahip 67 zeytin yağı numunesi ile soya, ayçiçek, kanola, mısır yağlarından oluşan 79 numune karışımlarını FTIR, Raman analizleri öncesi transesterifikasyon işlemine maruz bırakarak analiz etmiştir. Spektroskopik analiz öncesi bu transesterifikasyon işlemi ile düşük seçicilik sorununun çözüldüğü belirtilen çalışmada zeytinyağının başarılı bir şekilde sınıflandırılmıştır. Genel olarak FTIR'dan elde edilen parmak izi bölgesi, hem sınıflandırma hem de regresyon çalışmalarında Raman yönteminden daha etkili olduğu raporlanmıştır (Teresa et al., 2017).

zlk et al. (2017) yaptığı çalışmada biyoaktif özellikleri oldukça yüksek olan susam yağına % 1-50 aralığında fındık, kanola ve

Ayçiçek yağları ilave edilerek FTIR spektrofotometresi ile bitkisel yağ numunelerin ayrıştırma, sınıflandırma çalışması yapılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, ATR-FTIR tekniğinin, susam yağının tahribatsız, hızlı ve etkili bir alternatif yöntem olarak kullanılması potansiyeli olduğu sonucuna varılmıştır. Parmak izi bölgesinin doğru belirlenmesinin yağda yapılan tağşışlerin belirlenmesinde oldukça önemli olduğu vurgulanmıştır (Ozulku et al., 2017).

Lankmayr et al. (2004) yaptıkları bir çalışmada kabak çekirdeği yağı örnekleri eksperler tarafından duyuşal olarak sınıflandırılmış ve bu örneklerin FTIR spektrumlarına bakılmıştır. Çalışma sonucunda duyuşal sınıflandırma ile kemometrik sınıflandırmanın % 100 uyuruğu bildirilmiştir (Lankmayr et al., 2004).

5.1. Bitkisel Yağlarda FTIR ile Yapılan Analizlerin Avantaj ve Dezavantajları

Bitkisel yağlarda yapılan tağşışlerin tespit edilmesinde birçok teknik uygulanmaktadır. Bu tekniklerin farklı algoritmalar ile kullanımı durumunda ölçüm hassasiyetinde farklılıklar görülebilmektedir. HPLC metodu bitkisel yağlardaki tağşışın tespitinde %100 sınıflandırma oranı ile en hassas sonuçları verirken GC-MS, ICP-MS, Raman, Lazer kaynaklı floresan ve FTIR metotları %90-97 aralığında sınıflandırma oranı ile birbirine yakın ölçüm hassasiyetinde sonuçlar vermektedirler (Garrido-Delgado, Eugenia Muńoz-Prez, & Arce, 2018; Georgouli, Martinez Del Rincon, & Koidis, 2017; Mu et al., 2016; Vasconcelos, Coelho, Barros, & de Almeida, 2015; Xu et al., 2018; Y. Yang, Ferro, Cavaco, & Liang, 2013). Bu yöntemlerin birbirlerine göre çeşitli üstünlükleri olmasına rağmen analiz süresi, sarf-kimyasal gereksinimi, maliyet,

hassasiyet, tekrarlanabilirlik, pratiklik, ön hazırlık gibi faktörler dikkate alındığında FTIR tekniği öne çıkmaktadır. FTIR spektroskopisinin dezavantajı olarak su ile protein amid I bantlarının spektrumlarının çakışması durumu söylenebilir (Kılıç & Karahan, 2010).

6. Sonuç

FTIR analiz metodunun pratikliği, analiz süresinin kısalığı, maliyetinin düşük olması, numunede ön hazırlık gerektirmemesi gibi avantajları dikkate alındığında bitkisel yağlarda tağışışlerin tespitinde etkili tekniklerden birisi olduğu anlaşılmaktadır. Gelişen teknoloji ile birlikte kemometrik analiz metodlarının da iyileştirilmesi, kullanılan algoritmaların çeşitlendirilmesi bitkisel yağlarda tağışışlerin daha hassas tespitinde önemli rol oynayacağı düşünülmektedir. Kemometrik analizlerde kullanılan sensör teknolojisinin geliştirilmesi, ölçüm hassasiyetini arttıran (gürültüyü azaltan) cihaz tasarımları, elde edilen verilerin değerlendirilmesini kolaylaştıracak yazılımlar ve en önemlisi bu verileri değerlendirecek kalifiye elemanların çoğalması gıdalarda tağışış ile mücadelenin geleceğinde oldukça önemlidir. 5996 sayılı "Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu" ve bu Kanun kapsamında hazırlanan, "Gıda ve Yemin Resmi Kontrollerine Dair Yönetmelik" gereğince tağışış yapıldığı kesinleşen gıdaları üreten firmalar Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından ifşa edilmektedir. Gıdalarda tağışışın önüne geçebilmek için üretilen tüm bu verilerin depolanıp işlendiği, paylaşıldığı bir kütüphane oluşturulması da tağışış ile mücadelenin geleceğine katkı sağlayacaktır.

7. Kaynaklar

Arslan, F. N., Akin, G., Karuk Elmas, ř. N., Yılmaz, I., Janssen, H. G., & Kenar, A. (2019). Rapid detection of authenticity and adulteration of cold pressed black cumin seed oil: A comparative study of ATR–FTIR spectroscopy and synchronous fluorescence with multivariate data analysis. *Food Control*, 98(December 2018), 323–332. <https://doi.org/10.1016/j.foodcont.2018.11.055>

Arslan, F. N., & Ça, F. (2018). Attenuated Total Reflectance – Fourier Transform Infrared (ATR – FTIR) Spectroscopy Combined with Chemometrics for Rapid Determination of Cold-Pressed Wheat Germ Oil Adulteration. *Food Analytical Methods*, 12, 355–370. <https://doi.org/https://doi.org/10.1007/s12161-018-1368-x> Attenuated

Çağlar, M. Y., Demirci, M., şahiner, A., Çakır, B., & Çağlar, A. F. (2019). Gıda Analizlerinde Kullanılan Spektroskopik Teknikler. *Akademik Gıda*, (March), 121–130. <https://doi.org/10.24323/akademik-gida.544975>

Callao, M. P., & Ruisánchez, I. (2018). An overview of multivariate qualitative methods for food fraud detection. *Food Control*, 86, 283–293. <https://doi.org/10.1016/j.foodcont.2017.11.034>

Cirak, O., Icyer, N. C., & Durak, M. Z. (2018). Rapid detection of adulteration of milks from different species using Fourier Transform Infrared Spectroscopy (FTIR). *The Journal of Dairy Research*, 85(2), 222–225.

<https://doi.org/10.1017/S0022029918000201>

Elzey, B., Pollard, D., & Fakayode, S. O. (2016). Determination of adulterated neem and fl axseed oil compositions by FTIR

spectroscopy and multivariate regression analysis. *Food Control*, 68, 303–309. <https://doi.org/10.1016/j.foodcont.2016.04.008>

Kılıç, G.B., & Karahan, A.G. (2010). Fourier Dönüşümlü Kızılötesi (FTIR) Spektroskopisi ve Laktik Asit Bakterilerinin Tanısında Kullanılması. *Gıda*, 35(6), 445–452.

Filoda, P. F., Fetter, L. F., Fornasier, F., Cassia, R. De, & Schneider, D. S. (2018). Fast Methodology for Identification of Olive Oil Adulterated with a Mix of Different Vegetable Oils. *Food Analytical Methods*, 12, 293–304. <https://doi.org/https://doi.org/10.1007/s12161-018-1360-5> Fast

Garrido-Delgado, R., Eugenia Muñoz-Pérez, M., & Arce, L. (2018). Detection of adulteration in extra virgin olive oils by using UV-IMS and chemometric analysis. *Food Control*, 85, 292–299. <https://doi.org/10.1016/j.foodcont.2017.10.012>

Georgouli, K., Martinez Del Rincon, J., & Koidis, A. (2017). Continuous statistical modelling for rapid detection of adulteration of extra virgin olive oil using mid infrared and Raman spectroscopic data. *Food Chemistry*, 217, 735–742. <https://doi.org/10.1016/j.foodchem.2016.09.011>

Gromadzka, J., & Wardencki, W. (2011). Trends in Edible Vegetable Oils Analysis. Part B. Application of Different Analytical Techniques. *Pol. J. Food Nutr. Sci.*, 61(2), 89–99. <https://doi.org/10.2478/v10222-011-0009-5>

Gurdeniz, G., & Ozen, B. (2009). Detection of adulteration of extra-virgin olive oil by chemometric analysis of mid-infrared spectral data. *Food Chemistry*, 116(2), 519–525. <https://doi.org/10.1016/j.foodchem.2009.02.068>

Ierna, Ä. N. P., Ardenne, P. I. D., Euren, M. A. R. C. M., Arci, D. I. L. G., & Uiz, Ä.

N. A. P. (2005). Detection of the Presence of Hazelnut Oil in Olive Oil by FT-Raman and FT-MIR Spectroscopy. *J. Agric. Food Chem.*, 53, 6201–6206. <https://doi.org/10.1021/jf050595n>

Jiménez-sotelo, P., Hernández-martínez, M., Osorio-revilla, G., Meza-márquez, O. G., García-ochoa, F., & Gallardo-, T. (2016). Food Additives & Contaminants : Part A Use of ATR-FTIR spectroscopy coupled with chemometrics for the authentication of avocado oil in ternary mixtures with sunflower and soybean oils. *Food Additives & Contaminants: Part A*, 33(7), 1105–1115. <https://doi.org/10.1080/19440049.2016.1203073>

Kou, Y., Li, Q., Liu, X., Zhang, R., & Yu, X. (2018). Efficient Detection of Edible Oils Adulterated with Used Frying Oils through PE-film-based FTIR Spectroscopy Combined with DA and PLS. *Journal of Oleo Science*, 2018, 1–7. <https://doi.org/10.5650/jos.ess18029>

Lankmayr, E., Mocak, J., Serdt, K., Balla, B., Wenzl, T., Bandoniene, D., ... Wagner, S. (2004). Chemometrical classification of pumpkin seed oils using UV-Vis, NIR and FTIR spectra. *Journal of Biochemical and Biophysical Methods*, 61(1-2 SPEC. ISS.), 95–106. <https://doi.org/10.1016/j.jbbm.2004.04.007>

Lim, S. Y., Sokhini, M., Mutalib, A., Khaza, H., & Kiat, S. (2018). Detection of fresh palm oil adulteration with recycled cooking oil using fatty acid composition and FTIR spectral analysis. *International Journal of Food Properties*, 21(1), 2428–2451. <https://doi.org/10.1080/10942912.2018.1522332>

Mu, T., Chen, S., Zhang, Y., Chen, H., Guo, P., & Meng, F. (2016). Classification of Motor Oil Using Laser-Induced Fluorescence and Phosphorescence. *Analytical Letters*, 49(8), 1233–1239. <https://doi.org/10.1080/00032719.2015.1086777>

Ozulku, G., Yildirim, R. M., Toker, O. S., Karasu, S., & Durak, M. Z. (2017). Rapid detection of adulteration of cold pressed sesame oil adulterated with hazelnut , canola , and sun fl ower oils using ATR-FTIR spectroscopy combined with chemometric. *Food Control*, 82, 212–216. <https://doi.org/10.1016/j.foodcont.2017.06.034>

Pan, M., Sun, S., Zhou, Q., & Chen, J. (2018). A Simple and Portable Screening Method for Adulterated Olive Oils Using the Hand-Held FTIR Spectrometer and Chemometrics Tools. *Food Chemistry*, 0, 1–8. <https://doi.org/10.1111/1750-3841.14190>

Perumalla Venkata, R., & Subramanyam, R. (2016). Evaluation of the deleterious health effects of consumption of repeatedly heated vegetable oil. *Toxicology Reports*, 3, 636–643. <https://doi.org/10.1016/j.toxrep.2016.08.003>

Rodríguez, S. D., Gagnetten, M., Farroni, A. E., Percibaldi, N. M., & Buera, M. P. (2019). FT-IR and untargeted chemometric analysis for adulterant detection in chia and sesame oils. *Food Control*, 105(March), 78–85. <https://doi.org/10.1016/j.foodcont.2019.05.025>

Settle, F. A. (1998). Handbook of instrumental techniques for analytical chemistry. In *IEEE Electrical Insulation Magazine* (Vol. 14). <https://doi.org/10.1109/MEI.1998.730821>

Taş, T. (2008). *Katışıklı Zeytinyağlarında Karıştırılan Yağ Cinsi ve Oranının FTIR Spektroskopisi ve Kemometrik Yöntemle Belirlenmesi*. Adnan Menderes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Kimya Anabilim Dalı.

Teresa, M., Koidis, A., Jim, A. M., & Gonz, A. (2017). LWT - Food Science and Technology Chemometric classification and quantification of olive oil in blends with any edible vegetable oils using FTIR-ATR and Raman spectroscopy. *LWT*, 86,

174–184.

<https://doi.org/10.1016/j.lwt.2017.07.050>

Tuba, B., & Kuleasan Hakan. (2014). Fourier Dönüşümlü Kızılötesi (Ftr) Spektroskopisi ve Gıda Analizlerinde Kullanımı. *GIDA*, 39, 235–241. <https://doi.org/10.5505/gida.43434>

Vanstone, N., Moore, A., Martos, P., & Neethirajan, S. (2018). Detection of the adulteration of extra virgin olive oil by near-infrared spectroscopy and chemometric techniques. *Food Quality and Safety*, 2 (November), 189–198. <https://doi.org/10.1093/fqsafe/fyy018>

Vasconcelos, M., Coelho, L., Barros, A., & de Almeida, J. M. M. M. (2015). Study of adulteration of extra virgin olive oil with peanut oil using FTIR spectroscopy and chemometrics. *Cogent Food & Agriculture*, 1(1) <https://doi.org/10.1080/23311932.2015.1018695>

Xu, Y., Hassan, M. M., Kutsanedzie, F. Y. H., Li, H. H., & Chen, Q. S. (2018). Evaluation of extra-virgin olive oil adulteration using FTIR Spectroscopy combined. *Quality Assurance and Safety of Crops & Foods*, 10(4), 1–11. <https://doi.org/10.3920/QAS2018.1330>

Yadav, S. (2018). Edible oil adulterations : Current issues , detection techniques , and health hazards. *International Journal of Chemical Studies*, 6(2), 1393–1397. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.27614.74564>

Yang, H., Irudayaraj, J., & Paradkar, M. M. (2005). Food Chemistry Discriminant analysis of edible oils and fats by. *Food Chemistry*, 93, 25–32. <https://doi.org/10.1016/j.foodchem.2004.08.039>

Yang, Y., Ferro, M. D., Cavaco, I., & Liang, Y. (2013). Detection and identification of extra virgin olive oil adulteration by GC-MS combined with chemometrics. *Journal of Agricultural and Food Chemistry*, 61(15), 3693–3702.

<https://doi.org/10.1021/jf4000538>